

LIRAI ARCKÉPVÁZLAT FALUS ELEKRŐL

Már a külseje is elárulja, hogy nem mindennapi ember. Nem azért, mert nagyon magas, majdnem két méter, hanem azért inkább, mert rendkívüli magassága fel nem tűnik, nem válik nyomasztóvá, beteges rendellenességgé és komikussá. Modorának nyájassága és előzékeny kedvessége eltünteti a távolságot az én alacsonyúságom és az ő magassága között, s megszabadít attól a rossz érzéstől, hogy most egy humoros pár vagyunk a nézők számára. Fejének alakja, arcának megmintázása, zöldesbarnás színe és berendezése a különösen szabott négy érzékszervvel: alighanem izgalomba hozta volna Greco palettáján a színeket s kezében az ecseteket. Ahogy az ember a fizikumát használja, abból egyéniségének ritmsza keletkezik, ezek a kicsiny, állandó mozgások (karral, kézzel, ujjakkal, vállal, lábbal sőt az arcvonásokkal) látható rajzát adják a láthatatlan jellemnek, vérmérsékletnek és elmunkának. Magasságának nagy testi előnyét nem használja fel, tökéletesen száműzte beszédéből az erős gesztust, a hatásos játékokat a hosszú karral, nagy kézfejjel. Nincs szüksége erőszakos mozdulatra, hogy súlya legyen annak, amit mond és hatást keltsen beszéde. Bizonyos vagyok abban, hogy ha a párisi Ritz éttermébe három pesti bankvezérről egy időben lépne be, az üzletvezető először öhozza sietne, mert gazdagabb és előkelőbb embernek tartaná azoknál. Ha érdem, hogy valaki jól tud felöltözni (s az ő foglalkozásánál ez kétségtelenül fontos szempont), akkor azt sem szabad elhallgatni, ha Falus Elekről beszélünk, hogy milyen férfias egyszerűséggel, milyen véletlennek ható választékosan öltözködik. Soha nem divatos ruhájának sem színe, sem anyaga, sem szabása. Mennyire más ez, mint a drága eleganciájukkal feltűnni vágyó különcöknek kínosan kiagyalt és mindig nevelésesen izléstelen „egyéni” öltözködése.

Végiglétem vele félévig egy házépítés hadjáratát és kálváriáját. Olyan viszonyba kerültem legjobb barátommal, amely engem szigorú megrendelővé változtatott, akinek ridegen kell ragaszkodnia határnapokhoz, minőséghez, gyakorlati szempontokhoz és kö-

vetelni a tervező részéről olyan nagymértékű takarékoságot, amely arányban legyen az én tőkém csekélységével. Szép feladat volt Falusnak, hogy egy ház építését bíztam rá, de milyen pech, hogy szegény embertől kis épületre kapta a megbízást. És itt mutatta aztán meg, hogy mire képes az, aki igazán érti a mesterségét és szereti azt a tárgyat, amelyet alkot! Hogyan tudta ő az egyszerű földszintes budai házat folyton díszíteni és szépíteni anélkül, hogy díszítéseket rakott volna rá! A vonalak és az arányok kémia-jával, a színek harmonizálásával, a ház beliséjének olyan berendezésével, hogy abban a kényelem és a lakályosság legyen a fő, hogy minden vonal, minden sarok logikus, művészi és célszerű legyen. Láttam barátomat valóságos elmerülni ennek a munkának művészi és közművesi problémáiba. Az az ember, akinek pontosságáról nem egy ízetlen viccet hallottam, az építkezés ideje alatt egyetlen terminust el nem mulasztott, egyetlen fillér túlkiadást nem okozott és a munkát, nem napra, hanem órára pontosan befejezte. Minthogy ezek a sorok egészen líraiak, ide lehet írnom, hogy Falusval hosszú barátságomnak ez volt legnagyobb öröme, mert igazolta beléje helyezett korlátlan bizalmamnak teljes jogosságát.

Ezekben a kis jegyzetekben nem vagyok vele elfogulatlan, de minden igyekezetem az, hogy igazságos legyek. Az elfogultság szépítő túlzásaira ezekben a jegyzeteknek hőse nem szorul rá. Baráti viszonyunk egyáltalán nem befolyásol véleményem kifejezésében. Nem azért dicsérem, mert barátom, hanem azért barátkozom vele, mert nagyrabecsülöm. Szeretem hallgatni pontosan mért szóbőséggel arányosan adagolt beszédét. A lényegre tapintó véleményét. Rokonszenvesek a túlzásai és elfogultságai. És igazságtalanságai is, amelyek mellett szenvedélyesen kitart. Az igazság mellett azonban olyan szerető hűséggel áll őrt, mint egy apostol. Az a gyengédség és bódolat, ahogy Lechner Udönrtől tud beszélni, az a hang és az az érzés mélyebből jön minden fiú szeretetnél. Általában hogy tud élvezni, becsülni és dicsélni embereket, meg műveket. Óriási élvezőképeség él benne

és ez a tulajdonsága megszámlálhatatlan sokoldalú. A legkisebb virágtól a leghatalmasabb természeti jelenségig, valami apró de tökéletes asztalosmunkától, vagy művészi kovácslástól, jó ételtől, finom gyümölcstől a legnagyobb festői, szobrászi, építész remekműg minden szenvedélyesen érdekli, mindennek szépségét érti, mindazt mérni és magyarázni tudja. Ezer és ezer adattal van tele a feje. Korokra, stílusokra, művészekre, egzotikumokra, művészetekre és műtárgyakra vonatkozó adatokat őriztet meg csodálatos emlékezőtehetsége. De ez nem az a lexikális, fitogtató, adathadaró műveltség, amellyel oly gyakran találkozunk és amit oly jogosan utálunk. Falus vérének, agyának, lelkének része lett az, amit tapasztalat útján tanult meg. Mert ennyire és így sem a könyv, sem az iskola nem tud megtanítani. Csodálatos tudást tapasztalt össze. Épületekről úgy tud beszélni, hogy azoknak legkisebb részleteit is felsorolja s az építész zsenialitását olyan adatokkal bizonyítja, amelyeket más észre sem vesz és méltányolni képtelen, de azonnal világos lesz előttünk minden, ha Falus beszél róla. Hihetetlen, milyen nagyszerű tanítómester!

Szeretek avval mérni művészt, hogy mennyire tud örülni pályatársa munkájának. Falus ebben is rendkívüli. Boldog, ha szép új házat, vagy egy új házon egy szép részletet talál. Hányszor telefonált rám, hogy el akar vinni egy új villához, mert meg akarja mutatni, hogy milyen szép a teteje vagy az udvara, hogy milyen kedvességek vannak rajta. Azt hiszem, hogy egy Hamburger nevű építész valóban igen szép új villáját mutogatta a minap olyan nagystílusú önzetlenséggel, olyan salaktalan örömmel, annyi izgalommal, oly mozgalmal le-

ménnyel, hogy mennél több szepet fedezzen fel a más munkáján, hogy ekkor lehetetlen volt fel nem fedezni barátomban az igazi lelki nemességet és kristályba csiszolt előkelőséget. Az ilyen embernek aztán szabad kritizálni, akár ócsárolni is, mert bizonyos, hogy nem irigység vagy féltékenység, hanem becsületes művészi meggyőződés beszél belőle.

Ha azt nézem, hogy mit csinál s ha ezt ahhoz mérem, hogy mi telt volna tőle, akkor fájdalommal passzív mérleget kapok. Anélkül, hogy egymáshoz mérni akarnám őket, nem lehet észre nem venni a sorsközösséget Lechnerrel és mindazokkal, akik nem mondhatták el azt, amit akartak és tudtak volna. Falusnak is kicsinyes és műveletlen szépségekkel kell harcolnia s küzdeni, hogy az, aki pénzének gögös magasságából rosszat és rosszul rendel, valami keveset abból is kapjon, amit Falus jónak és szépnek tart. Végre is abból él, hogy meggazdagodott és legtöbbször csúnya kispolgároknak szép lakásokat rendez be. Ritka alkalom, amikor egyformán örülhet a megrendelőnek és a megrendelésnek. Nem lehet megelégedve ilyen sorsal az, aki még gyermekkorában nevet csinált magának Londonban, akit mint fiatallembert csábítottak Párisba s akit megbecsültek Németországban. De a művész nem igen lehet megelégedett. Vagy a viszonyokkal, vagy önmagával kell elégedetlenkednie. Vagy mind a kettővel. Tudom, hogy Falus az utóbbi fajtaéhoz tartozik és nem az öngratulálók táborához. És ha már így kezdte s máig így folytatta, maradjon meg végig ilyennek. Szenvedés nélkül nincs igazi művész és mindenki ott aratja le a szenvédést, ahová neki a sorsa elvetette. Ő így és itt szenved meg azért, mert tud és mer és akar művész maradni.

KEMÉNY SIMON